

- зменшення податкового навантаження;
- вирівнювання умов прямого оподаткування доходів (прибутку) юридичних осіб та особливо великих доходів фізичних осіб з метою поступового наближення ставки податку на прибуток підприємств до ставки податку з доходів фізичних осіб;
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності шляхом установа ними ставок місцевих податків і зборів (обов'язкових платежів);
- оптимізації міжбюджетних відносин, посилення фінансового самозабезпечення органів місцевого самоврядування;
- усунення подвійного оподаткування доходів;
- скорочення податкових пільг (преференцій) юридичним особам та надання пільг фізичним особам виключно з урахуванням рівня їх річного доходу незалежно від професійної або галузевої ознаки;
- створення рівних умов господарювання для суб'єктів різних форм власності, організаційно-правових форм і видів економічної діяльності;
- забезпечення економічної ефективності, фінансової достатності, соціальної справедливості та рівності усіх перед законом, запобігання будь-яким проявам податкової дискримінації;
- забезпечення адміністративної простоти, економічності і стабільності системи оподаткування;
- гармонійного поєднання інтересів держави та платників податків [4].

Таким чином, процедура реформування податкової системи України передбачає створення оптимальної системи оподаткування, детальну проробку різних її елементів, методів оподаткування, розгляд альтернативних варіантів з оцінкою наслідків їх запровадження для економіки та соціальної сфери. Тобто, оподаткування, з метою посилення його позитивного впливу на соціально-економічний розвиток держави, забезпечення фінансових потреб та матеріального добробуту населення, необхідно подбати про те, щоб податки дійсно стали регулятором, стимулятором прибуткової діяльності, а не тільки примусовими платежами. Саме в такому контексті система оподаткування в Україні матиме сенс і перспективу.

Література

1. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011)- [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
2. Білик М. Д., Золотько І. А. Податкова система України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2000. — 14-27 с.
3. Стратегія Кабінету Міністрів України щодо реформування податкової системи від 23.12.2009 № 1612-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1612-2009>
4. Концепція Кабінету Міністрів України щодо реформування податкової системи України від 19.02.2009 № 56-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=653-2007>

Соколенко С.І.

Науковий керівник – Губарев В.В.

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ, ЯК ОСНОВА СТИМУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Система оподаткування в Україні почала формуватися з 1991 року, незважаючи на незмінність основних принципів і підходів до побудови цієї системи, викладених в Законі України «Про систему оподаткування», однак вона постійно змінюється: вносяться доповнення, уточнення, поправки. На сьогодні у функціонуванні системи оподаткуванні держави існує ряд невирішених про-

блем, що потребує продовження теоретичних досліджень та застосування цих знань на практиці з метою визначення напрямків її удосконалення. Податкова політика держави повинна мати не тільки фіскальні цілі, а й стимулюючі. Одним з основних засобів стимулювання є податкові пільги. Добре розроблена та застосована на практиці система пільг може підвищити ефективність діяльності підприємств, інститутів, організацій, що у свою чергу впливатиме на розвиток економіки. Саме тому, тема є досить актуальною і потребує детального дослідження.

До 2007 року заходи податкового стимулювання застосовували 15 країн ЄС. Однак не у всіх європейських країнах податкові важелі перетворилися на ключовий інструмент державної науково-технічної політики. У ряді країн (Іспанія, Португалія) вони традиційно займають вирішальні позиції серед заходів допомоги розвитку інновацій на підприємствах, в інших (Італія, Бельгія, Ірландія) ставлення до їх використання досить прохолодне, і на перший план висувуються прямі види допомоги держави [1].

Податкове стимулювання включає в себе комплекс різноманітних податкових інструментів – заходів, які вбудовуються у вже існуюче податкове законодавство.

При проведенні податкових стимулів необхідно враховувати три рівні можливих наслідків від їх застосування:

1. Ефект першого порядку – прямий вплив податкових пільг на приріст витрат на дослідження і розробки;
2. Ефект другого порядку – вплив податкових пільг на інноваційне поведінку, наприклад збільшення частки продажів інноваційних товарів і послуг, зміни в напрямках і методах дослідження і розробок;
3. Ефект третього порядку – вплив податкових пільг на макропоказники соціально-економічного стану суспільства [3].

Державна політика охоплює методи прямого і непрямого стимулювання. До них належать: надання кредитів на пільгових умовах підприємствам і організаціям, що ведуть наукові розробки; безоплатне передавання або надання на пільгових умовах державного майна та наукової інфраструктури в регіонах, існування різноманітних програм у межах більшості урядових установ, спрямованих на підвищення інноваційної активності бізнесу; державні замовлення, здебільшого у формі контрактів на проведення, що згодом широко використовуються в економіці країни [2].

До непрямих методів належать: податкові пільги на інвестиції, що здійснюються в інноваційній сфері; розвиток нових напрямів науки; законодавчі норми, які стимулюють науково-дослідну науку [3].

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством, звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі за наявності певних підстав. Такими підставами є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат [4]. Платник податків вправі використовувати податкову пільгу з моменту виникнення відповідних підстав для її застосування і протягом усього строку її дії. Також він вправі відмовитися від її використання на один або декілька податкових періодів. Податкові пільги, не використані платником податків, не можуть бути перенесені на інші податкові періоди, зараховані в рахунок майбутніх платежів з податків та зборів або відшкодовані з бюджету.

Контролюючі органи складають зведену інформацію про суми податкових пільг юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців та визначають втрати доходів бюджету внаслідок надання податкових пільг. Вони здійснюють контроль за правильністю надання та обліку податкових пільг, а також їх цільовим використанням, за наявності законодавчого визначення напрямів використання (щодо умовних податкових пільг) та своєчасним поверненням коштів, не сплачених до бюджету внаслідок надання пільги, у разі її надання на поворотній основі.

Податкова пільга надається шляхом:

- а) податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору;
- б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;

- в) встановлення зниженої ставки податку та збору;
- г) звільнення від сплати податку та збору [4].

В Україні в режимі пільгового оподаткування працюють насамперед металургійна, автомобілебудівна, суднобудівна, літакобудівна, аерокосмічна галузі, сільське господарство. Ефективність державної підтримки є неоднозначною. У короткостроковій перспективі податкове субсидування може сприяти вирішенню перманентних проблем окремої галузі, забезпечити цінову конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Проте за збереження несприятливого інвестиційного клімату спрямування додаткових коштів в оновлення виробництва відбувається досить повільно. Відтак надмірне «захоплення» галузевими податковими пільгами консервує низький технологічний рівень галузей [3].

Вельми ефективними є податкові пільги, спрямовані на соціальну підтримку певних груп населення (інвалідів, постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС тощо). В умовах дефіциту бюджетних коштів вони дозволяють уникнути мобілізації додаткових ресурсів, необхідних для забезпечення адресної соціальної допомоги. Між тим, відсутність належного контролю за адмініструванням цих пільг викликала значне зловживання ними з метою ухилення від сплати податків, що позбавляє такі податкові витрати цільового характеру [1]. Отже, система податкових пільг в Україні послаблює фіскальну функцію податкової системи, проте практично не посилює регуляторну.

Скасування податкових пільг, якщо воно відбудеться у великому масштабі, неодмінно призведе до кризового погіршення фінансового стану та неплатоспроможності провідних галузей. Завдання «стратегії зростання» потребують запровадження в Україні селективної податкової політики [1]. Тому невід'ємною складовою податкової стратегії має стати встановлення чітких та прозорих критеріїв та методик надання податкових преференцій.

Надмірний обсяг податкових пільг робить їхнє скорочення безальтернативним питанням. До того ж, значна частина пільг не відповідає вимогам міжнародних організацій, до яких входить Україна (і насамперед – СОТ), отже, скасовуватиметься під зовнішнім тиском. Між тим, слід узгодити зменшення обсягів податкових пільг із зниженням загального рівня оподаткування економіки. Потрібно усвідомлювати, що податкові пільги є свого роду «ціною» економічного зростання, а спроба вилучення хоча б частини цієї суми з господарського обігу у фіскальних цілях в будь-якому разі, принаймні – в короткостроковому періоді вестиме до уповільнення економічного зростання [3].

Найбільш адекватним в стратегії зростання є функціональний підхід до податкового регулювання. Йдеться про надання податкових пільг не за галузевим принципом (чи й безпосередньо окремому підприємству), як це, переважно, відбувається за існуючої системи, а як «винагороди» за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії. Пільги не завжди повинні бути незмінними протягом тривалого часу. Варто передбачити можливість із часом коригувати або встановлювати регресивні (змінні) пільги.

Слід повністю або частково звільнити від податків прибуток, що реінвестується, та запровадити «податкові канікули» на повернення інвестиційного кредиту (прибутки, що використовуються на повернення кредиту, не повинні обкладатися податком) підприємством, діяльність якого направлена на виконання державних програм. Поряд з іншим, це сприятиме скороченню терміну повернення кредитів, більш швидкій окупності інвестиційних проектів та, відповідно, можливості більш точно планувати інвестиційну діяльність, що дозволить банкам знизити кредитні ставки у відповідь на зменшення ризику кредитування. Потрібно запровадити суворий контроль за обсягом та результатами використання інвестиційних податкових пільг.

Найдоречнішим видається синхронне зі скасуванням необґрунтованої галузевої пільги надання аналогічної функціональної пільги з метою стимулювання певного виду діяльності, наприклад – в інноваційній чи соціальній сферах, або й пряме спрямування отриманих від скасування пільги коштів на інвестиційні потреби через інструменти державного бюджету. В останньому випадку розпорядником та гарантом цільового використання коштів має виступити Український банк реконструкції та розвитку.

Серед можливих податкових пільг, які відповідають функціональному принципу пільгового оподаткування, слід також відзначити наступні:

- застосування пільг в оподаткуванні прибутку інноваційних підприємств згідно чинного законодавства (показово, що практично перша спроба запровадження пільг функціонального типу, передбачена Законом України «Про інноваційну діяльність», вже призупинена з метою бюджетної консолідації);
- звільнення від оподаткування коштів підприємств, які спрямовуються на фінансування наукових досліджень (з прирівнюванням їх до інвестицій у інтелектуальний капітал);
- податкові пільги підприємствам, які діють за напрямками, визначеними відповідними державними програмами;
- звільнення від оподаткування коштів комерційних банків, страхових компаній, пенсійних фондів та інших фінансових установ, які інвестуються в інноваційні підприємства, та встановлення пільг з оподаткування коштів, отриманих внаслідок цих інвестицій, зокрема - диференціювання ставки податку на прибуток комерційних банків залежно від напрямів використання ресурсів шляхом зниження їх в разі довгострокового кредитування високотехнологічних проектів, пільгове оподаткування прибутків від страхування інноваційних підприємств тощо [3].

З метою забезпечення цільового використання отриманих внаслідок податкової пільги коштів видається за доцільне здійснювати надання пільги на основі конкретної угоди між уповноваженим державним органом та платником податку. Така угода має передбачати зустрічне зобов'язання платника щодо цільового використання отриманих коштів чи виконання ним певних супутніх функцій (наприклад, дотримання цінових умов, підтримка розвитку територіальної громади, соціальні витрати тощо) та його відповідальність у разі порушення цього зобов'язання.

Необхідно створити комплексний механізм стимулювання інноваційного процесу, у тому числі встановлення пільг для наукової та інноваційної діяльності. Держава повинна стимулювати науково-технічний прогрес по всьому ланцюжку, від фундаментальних досліджень до впровадження розробок у виробництво, з огляду на обмеженість ресурсів і державні (суспільні) пріоритети.

На підставі вищесказаного, можна зробити такі висновки: найбільш адекватним в стратегії зростання є функціональний підхід до податкового регулювання. Йдеться про надання податкових пільг не за галузевим принципом (або безпосередньо окремому підприємству), як це, переважно, відбувається за існуючої системи, а як «винагороди» за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій відповідно до завдань державної економічної стратегії. Пільги не завжди повинні бути незмінними протягом тривалого часу. Варто лишати можливість із часом коригувати або встановлювати регресивні (змінні) пільги.

Література

1. Податкове стимулювання інноваційних процесів/ Відпов. ред. – Н.І.Іванова. – М.:ІМЕМО, 2009. – 9-19, 54-57 с.
2. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / заг. редакція, М. Я Азарова. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. –24-42 с.
3. О. Замасло Податковий механізм стимулювання інноваційної діяльності в Україні //Формування ринкової економіки в Україні. - 2009. -№19. - с.235–240
4. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011)- [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>